

U rujnu 2008. godine, netom prije izbijanja financijske krize, katalonski aktivist Enric Duran putem online videa javno je priznao da je u razdoblju od 2006. do 2008. iz 39 španjolskih banaka preko kredita podigao 492 tisuće eura, koje ne namjerava vratiti. Gradanski politički neposlus bio je tijekom povijesti česta metoda otpora koja se sastoji u suprotstavljanju zakonu koji se smatra nepravедnim, a slučaj Enrica Durana vrsta je financijskog građanskog neposlusha kojim je Duran nastojao skrenuti pozornost na neodrživi španjolski kreditni i bankarski sustav. Kao što je i najavio, novac nikad nije vratio, nego je njime financirao mnoge pokrete i projekte koji promoviraju alternative kapitalizmu, a mediji su ga prozvali španjolskim Robinom Hoodom, odnosno - Robin Bank. Uhićen je u proljeće 2009. godine te zatim pušten uz jamčevinu, a trenutačno je u bijegu od španjolskih vlasti jer mu prijeti osam godina zatvora.

Španjolska, a posebno Katalonija ima dugu tradiciju anarhizma, a Duran je bio jedan od osnivača Cooperative Integral Catalana (CIC), inicijative koja je danas jedan od najradikalnijih izraza antikapitalističke politike u Španjolskoj. Jedan od projekata pokrenutih oko Cooperative Integral Catalana bio je i eko-industrijski kolektiv Calafou, jedan od primjera odrasta, pokreta usmjerenog protiv kapitalizma koji je upravo u Španjolskoj doživio veliki uzlet i popularnost. Odrast je vrsta misaone škole u nastajanju koja kombinira ekologiju, političku ekologiju i političku ekonomiju, a čija je glavna ideja da je ekonomski rast došao do svojih krajnjih granica, pogotovo u razvijenim zemljama.

LIMIT RASTA

Odrast je kritika hegemonije rasta i rezoniranja da trebamo ekonomski rast kako bismo riješili sve društvene probleme. To je također lijevi politički projekt čiji je cilj ekološka održivost, rodna jednakost, društvena pravdnost i blagostanje ljudi. Nastao je iz debate 70-ih o limitima rasta, dakle potječe iz područja političke ekologije. Izazovi 21. stoljeća trebaju nove paradigme, s obzirom na to da one iz 18. i 19. stoljeća više nisu učinkovite. Odrast su pokrenuli grassroots aktivisti 2002. godine u Francuskoj, odakle se rapidno proširio u druge europske zemlje. Počeo je kao provokativni slogan među aktivistima, ali sada se o njemu raspravlja u akademskim krugovima i znanstvenim publikacijama. Važna je tema nove ljevice, točnije stranaka kao što su Podemos i građanska platforma Barcelona en Comú - objašnjava mi Federico Demaria, talijanski znanstvenik koji već desetak godina živi u Španjolskoj i radi kao istraživač pri Institutu za



Federico Demaria, talijanski znanstvenik koji već desetak godina živi u Španjolskoj

ODRAST, LIJEVI POLITIČKI PROJEKT ZA 21. STOLJEĆE



Mladen Domazet iz Instituta za političku ekologiju

Ekonomski rast nije rješenje

Osim u Francuskoj, Italiji i Španjolskoj te u latinoameričkom krugu, postoji i snažan pokret odrasta u Njemačkoj i nordijskim zemljama, posebno Švedskoj

PIŠE LANABUNJEVAC SNIMIO DAMJANTADIĆ CROPIX

znanost i tehnologiju okoliša na Autonomnom sveučilištu u Barceloni.

Demaria je u Zagreb stigao kako bi predstavio zbornik radova "Odrast - Pojmovnik za novu eru", koji je upravo preveden na hrvatski i objavljen u izdanju Frakture i Instituta za političku ekologiju, a Demaria je jedan od njegovih urednika, uz Giacomu D'Alisu i Giorgosa Kallisa.

Ideja za knjigu proizašla je iz međunarodnih konferencija o odrastu koje se organiziraju svake dvije godine (sljedeća je krajem kolovoza u Budimpešti), a riječ je o zborniku radova iz cijeloga svijeta u ko-

jem je svatko sa svog aspekta obradio teme bliske odrastu, kao što su okolišna pravdnost, digitalna zajednička dobra, dijeljenje posla, temeljni i maksimalni dohodak, ekološke zajednice, banke vremena, urbano vrtlarstvo...

NOVA RIJEČ U LEKSIKU

Zbornik uvodi i neke manje poznate pojmove kao što su konvivijalnost, dépense i sadtopisti, a među istaknutijim autorima je i Serge Latouche, francuski profesor emeritus ekonomije na Sveučilištu Paris-Sud, stručnjak za ekonomske i kulturne veze između globalnog sjevera i juga i jedan od najpoznatijih pristaša teorije odrasta, autor knjige "Farewell to Growth".

Riječ odrast nova je riječ u leksiku koje još nema u rječnicima i prijevod je engleske riječi degrowth (na španjolskom je decrecimiento, na katalonskom decreixement, na talijanskom decrescita, na njemačkom se koristi izraz Postwachstum), no original-

no dolazi od francuskog izraza décroissance koji je prvi put u jednoj akademskoj debati upotrijebio francuski intelektualac i jedan od glavnih teoretičara Nove ljevice André Gorz 1972. godine. Gorz je bio preteča političke ekologije, a izvor mu je bio Nicholas Georgescu-Roegen, pionir ekološke ekonomije i bioekonomije. Godine 1993.

bilo ishodište današnjeg pokreta odrasta, koji je zapravo nastao kao posljedica prosvjeda na ulicama Lyona, gdje su prosvjednici zahtijevali gradove bez automobila, zajedničke obroke na ulicama, zadružnu nabavu hrane i kampanje protiv oglašavanja. Proširivši se iz Francuske, postao je sloganom koji su pokrenuli zeleni akti-

ODRAST JE VRSTA MISAONE ŠKOLE U NASTAJANJU KOJA KOMBINIRA EKOLOGIJU, POLITIČKU EKOLOGIJU I POLITIČKU EKONOMIJU

Michel Bernard, ekološki i mirovni aktivist iz Lyona, u svom je časopisu Silence objavio članak Jacquesa Grinevalda, profesora na Sveučilištu u Ženevi, s temom "Georgescu-Roegen: bioekonomija i biosfera" u kojem se eksplicitno govorilo o odrastu. Javna rasprava o odrastu u Francuskoj pokrenuta je 2002. tematskim brojem časopisa Silence. To je, smatraju urednici zbornika, vjerojatno

visti i antiglobalistički aktivisti u Italiji 2004. te u Kataloniji i Španjolskoj 2006. godine. Engleski naziv degrowth prvi je put službeno upotrijebljen na međunarodnoj konferenciji o odrastu u Parizu 2008. godine. Osim u Francuskoj, Italiji i Španjolskoj te u latinoameričkom krugu, postoji i snažan pokret odrasta u Njemačkoj i nordijskim zemljama, posebno u Leipzigu i švedskim Lundu i



Odrast Pojmovnik za novu eru, naslovnica knjige u izdanju zaprešićke Frakture

Stockholmu - kaže Mladen Domazet iz Instituta za političku ekologiju, koji je zajedno s Danielom Dolencem, docenticom na Odsjeku za komparativnu politiku Fakulteta političkih znanosti, napisao predgovor hrvatskom izdanju knjige.

Hrvatski prijevod riječi degrowth za neke će možda zazvučati nespretno, no valja napomenuti kako on nije preveden sada, nego je Domazet taj izraz prvi put čuo na velikom skupu u Zelenoj akciji prije nekoliko godina i on se ustalio među domaćim aktivistima.

Lomili smo koplja i oko riječi 'odrastnik' - u engleskom izvorniku pojavljuju se dva pojma: advocates of degrowth i degrowthers. Advocates of degrowth bili bi zagovornici odrasta, ali pojam degrowther jednostavno je izvedenica od imenice degrowth i jednako je nova riječ u engleskom kao što bi bila i u hrvatskom. Dvoumilisa sam se između prijevoda odrastnik ili odrastovac (vodeci se pojmovima bitnik i bitnici, Razlog i razlogovci) - i jedno i drugo povlači konotacije, no oba su nastavka tvorbena prihvatljiva. Na kraju sam se odlučila za odrastnike baš zato što zvučno malo podsjećaju na riječ bitnik - objašnjava prevoditeljica knjige Mirta Jambrović.

PRIMJERI IZ PRAKSE

Neki od primjera odrasta u praksi koji su nam svima dobro poznati su vrtlarstvo na neiskorištenim parcelama, piratsko programiranje i popravljaoce bicikala ili pak ideja da se svim građanima dodijeli bezuvjetni osobni dohodak, kako bi se osigurala temeljna razina preživljavanja i sigurnost za sve one koji nemaju pristup plaćenom poslu. Jedan od dobrih primjera odrasta je i u uvodu spomenuti katalonski projekt Calafou.

Calafou je eko-industrijski kolektiv u napuštenoj tvornici tekstila iz 19. stoljeća na rijeci Anoia, 30 km od Barcelone. Sadrži 35 malih stanova, 12 tisuća četvornih metara industrijskih zgrada, školu, zajedničku blagovaonicu, kazalište i napuštenu crkvu. To je kolektiv kojim upravljaju građani koji u njemu žive, ali isto tako služi korisnim ekonomskim aktivnostima. One uključuju društveni centar, kemijski laboratorij za istraživanje i proizvodnju sapuna, maslinova ulja i esencija te hakerski laboratorij i radionicu sitotiska. To je ono što nazivam izgradnjom alternativa - ističe Demaria. Što se Hrvatske tiče, primjeri odrasta u praksi ovdje se najčešće vežu uz proizvodnju hrane za vlastitu upotrebu.

U Hrvatskoj imamo barem dvije vrste odrasta u praksi: jedan je vrlo raširena praksa koju baštini još iz vremena socijalizma, a to je ta naša polururalnost. Populacija se urbanizira, ali i dalje ima rodbinu na selu te se često putuje na selo gdje se uzgaja domaća i relativno organska hrana. Novi oblik odrasta bilo bi intenzivno recikliranje i kupovanje stare odjeće te pokret neoruralaca - ljudi koji voljno odlaze natrag na sela istraživati mogućnosti proizvodnje hrane - kaže Domazet.